

MAASEUTURAHASTON RAHOITTAMIEN HANKKEIDEN
ANALYYSI SUOMEN METSÄKESKUKSEN
HALLINNOIMISTA HANKKEISTA TOIMINTAKAUDELLA
2007 – 2013

Mia Aalto

Opinnäytetyö
Luonnonvara-ala
Metsätalouden koulutusohjelma
AMK

2015

Luonnonvara-ala
Metsätalouden koulutusohjelma

Tekijä	Mia Aalto	2015
Ohjaaja	Arto Ojutkangas	
Toimeksiantaja	Suomen Metsäkeskus	
Työn nimi	Maaseuturahaston rahoittamien hankkeiden analyysi Suomen Metsäkeskuksen hallinnoimista hankkeista toimintakaudella 2007 – 2013	
Sivu- ja liitemäärä	35 + 3	

Maaseuturahasto on perustettu toteuttamaan Euroopan Unionin yhteistä maaseudun kehittämisstrategiaa. Tässä opinnäytetyössä käsitellään Suomen Metsäkeskuksen hallinnoimaa ja maaseuturahaston rahoittamaa hanketoimintaa kaudella 2007 – 2013.

Opinnäytetyö perustuu 29 hankkeeseen, joilla on pyritty vastaamaan Suomen maaseudun ja metsätalouden kehittämistarpeisiin. Nämä hankkeet jakautuvat kahteen eri toimintalinjaan ja viiteen eri toimenpiteeseen. Toteutettuja toimenpiteitä ovat ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (Toimenpide 111), yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi (Toimenpide 124), koulutus ja tiedotus (Toimenpide 331), elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (Toimenpide 321) sekä mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen (Toimenpide 312).

Tutkimus toteutettiin Excel-taulukointina toimijoilta kerätyistä hankeasiakirjoista. Tuloksia tarkastellaan toimenpiteittäin, toimintalinjoittain sekä molempien toimintalinjojen yhteenvetona.

Voidaan todeta Suomen Metsäkeskuksen olevan todella monipuolinen toimija hankkeiden osalta. Kausi 2007 – 2013 vaikuttaa tulosten valossa olleen erittäin onnistunut. Kehittämistarpeita hanketoiminnan osalta voidaan todeta olevan muun muassa hankehenkilöstön sitouttamisessa hankkeen toimintaan.

School of Forestry and Rural
industries
Forestry programme

Author	Mia Aalto	2015
Supervisor(s)	Arto Ojutkangas	
Commissioned by	The Finnish Forest Centre	
Subject of thesis	Analysis of the EAFRD funded projects managed by the Finnish Forest Centre projects during the period 2007 - 2013	
Number of pages	35 + 3	

The EAFRD fund was established to implement the European Union's strategy of common agricultural rural development. The objective of this thesis is to make an overview of project activity during the period from 2007 to 2013. The projects overviewed are managed by the Finnish Forest Centre and funded by the EAFRD.

The thesis is based on 29 projects designed to respond to the needs of the development of rural areas and forestry. The projects are divided into two different axis and five different measures. The measures taken are vocational training and information actions (Measure 111), cooperation with development of agriculture and the food industry and development of new products, processes and technologies (Measure 124), education and communication (Measure 331), the basic services of business sector and the rural population (Measure 321), as well as the creation and development of micro-enterprises (Measure 312).

The research was executed by Excel with the information collected from the project documents. The results are examined in 3 different ways: measure, priority axis and both mentioned above as summary.

As a result it can be said that the Finnish Forest Centre is a really versatile actor with the projects. The period from 2007 to 2013 seems to have been a success. There are needs for improvement for example with the employees' obligation towards the projects.

Key words

The Finnish Forest Centre, EAFRD fund, project

SISÄLLYS

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO.....	5
1 JOHDANTO.....	6
2 MAASEUDUN KEHITTÄMISEN POLIITTISIA OHJAUSKEINOJA	9
2.1 Euroopan Unionin maaseudun kehittäminen	9
2.2 Suomen maaseudun kehittämisstrategia	9
2.3 Metsäohjelmat Suomessa.....	11
3 MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA	14
3.1 Maaseuturahasto	14
3.2 Toimintakausi 2007 – 2013.....	15
3.3 Toimintalinjat.....	16
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	18
4.1 Aineisto	18
4.2 Menetelmä	20
5 TULOKSET.....	22
5.1 Toimintalinja 1.....	22
5.2 Toimintalinja 3.....	23
5.3 Toimintalinjojen yhteenveto	24
5.4 Johtopäätökset	25
6 POHDINTA.....	28
LÄHTEET.....	30
LIITTEET	32

KUVIO- JA TAULUKKOLUETTELO

Kuvio 1. Hankkeiden jakautuminen ELY-keskuksittain	19
Kuvio 2. Hankkeiden prosentuaalinen jakautuminen	19
Taulukko 1. Toimintalinjan 1 saavutukset	22
Taulukko 2. Toimintalinjan 1 jatkotoimenpiteet	23
Taulukko 3. Toimintalinjan 3 saavutukset	24
Taulukko 4. Toimintalinjan 3 jatkotoimenpiteet	24
Taulukko 5. Toimintalinjojen yhteissaavutukset	25
Taulukko 6. Yhteenveto jatkotoimenpiteistä	25

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni tilaajana toimii Suomen Metsäkeskus. Sain aiheen keväällä 2014 keskusteltuani eri mahdollisuuksista metsäkeskuksen pohjoisen palvelualueen elinkeinopäällikkö Ulla Huuskon kanssa. Metsäkeskus oli kiinnostunut juuri päättyneen hankekauden 2007 – 2013 saavutusten yhteenvedosta ja tämä vastasi myös omia toiveitani opinnäytetyön aiheesta.

Työni rajattiin koskemaan maaseuturahaston ohjelmakaudella 2007 – 2013 rahoittamia Suomen Metsäkeskuksen hallinnoimia hankkeita. Ohjelmakaudella tarkoitetaan aikaväliä, millä toteutetaan maaseutuohjelman tavoitteiden mukaisia hankkeita. Metsäkeskuksella oli omat tarkastelut meneillään bioenergia-hankkeiden arvioinnin osalta, minkä vuoksi ne on jätetty tämän analyysin ulkopuolelle. Tällä tavoin tehdyn rajauksen jälkeen jäljelle jäi neljäkymmentä hanketta, jotka kattoivat maantieteellisesti koko Manner-Suomen. Kaikista hankkeista ei yrityksistä huolimatta saatu tutkimukseen vaadittavia asiakirjoja, minkä seurauksena opinnäytetyöni perustuu 29 Suomen Metsäkeskuksen hallinnoimaan hankkeeseen.

Tutkimuksessa tarkastellaan aineistoon lukeutuvien hankkeiden saavutuksia lähes koko Manner-Suomen alueella sekä hanketoiminnan luomia mahdollisia jatkotoimia. Tutkimus toteutettiin hankeasiakirjojen perusteella. Asiakirjojen avulla koostettiin muun muassa numeerisia yhteenvetoja sekä huomioitiin toimijoiden kirjalliset kommentit hankkeiden onnistuneisuudesta.

Maaseutuohjelman toteutuksen rahoitus ja toimintalinjat uudistuivat täysin ohjelmakaudelle 2007 – 2013, mikä on tuonut taatusti omat haasteensa kauden toteutukseen. Jatkuva muutoksessa oleva toimintaympäristö on muokannut ohjelman tavoitteita säännöllisin väliajoin. Vuosittain ilmestyvässä maa- ja metsätalousministeriön raportissa on käsitelty aina päättyvän vuoden tilanne hankkeiden edistymisen kannalta. Vuonna 2016 on valmistumassa kattava yhteenvedo, missä tarkastellaan kaikkien toimijoiden toteuttamia hankkeita koko päättyneellä kaudella. Opinnäytetyöni kanssa samankaltaisilla rajauksilla tehtyjä tutkimuksia en löytänyt tutustuessani aiheeseen. Tutkimukset saattavat olla vain

yrittäjien sisällä tehtyjä analyyskejä, mitkä eivät ole julkisesti jaossa tai sellaisia ei yksinkertaisesti ole tehty.

Uutta hanketta aloittaessa ei tiedetä kuinka hanke päättyy. Uudenlaisten toimintamallien kehittämiseen ja luomiseen liittyy aina riskejä ja muuttujia. Kaikki hankkeet eivät yllä tavoitteisiin, mutta onnistuessaan hankkeilla voidaan elävöittää maaseutua ja antaa mahdollisuus uudennaiselle toiminnalle. Hankkeiden vaikuttavuutta mitataan indikaattoreilla, mutta kattavaa kokonaiskuvaa on haastava arvioida muuttuvassa ympäristössä. (Maaseutuverkosto 2010, 14–16 .)

Suunniteltaessa uutta hanketta, on hyvä ottaa yhteyttä alueelliseen ELY-keskukseen tai Leader-ohjausryhmään. Nämä tahot toimivat rahoittajina sekä ohjaavat hankkeen alusta alkaen oikeaan suuntaan. Hankkeet voivat olla laadultaan hyvin erilaisia, kuten yksityistieverkoston kehittäminen tai koulutushanke naismetsänomistajille, joten ohjaus oikean toimintalinjan valintaan on tarpeellista. Yhteistä kaikelle hanketoiminnalle on tarvelähtöisyys. (Maaseutuverkosto 2010, 6.)

Yksi hankkeen tärkeimpiä asiakirjoja on hyvin laadittu hankesuunnitelma, jonka antamiin raameihin koko hankkeen toiminta nojaa. Hyvä suunnitelma on selkeä ja siitä tulee esille hankkeen tarve, tavoitteet sekä vaadittavat toimenpiteet tavoitteisiin pääsemiseksi. Myös kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma tulee sisällyttää hankesuunnitelmaan. Ohjeistus on, että suunnitelma on niin yksinkertaisesti laadittu, että asiaan vihkiytymätönkin ymmärtää mihin tähdätään ja kuinka rahat käytetään. Hyväksytyn rahoituspäätöksen saatuaan toimijan tulee muistaa toimia hyväksytyn hankesuunnitelman mukaisesti. (Maaseutuverkosto 2010, 6.)

Hankkeiden toteutumista seurataan muun muassa ohjausryhmän, seurantatietojen sekä vuosiraporttien avulla. Kaikissa hankkeissa ohjausryhmä ei ole tarpeellinen, mutta tällöin voidaan nimittää epävirallinen hankeryhmä. Tällaisia ovat pienet hankkeet, joiden kustannukset jäävät alle 20 000 euron. Ohjausryhmän tarkoitus on toimia hankkeen vetäjän apuna päätösten teossa sekä

huolehtia, että hanke toteutuu sopimusten mukaisesti. Tuensaajalla on kuitenkin aina lopullinen vastuu käytännön toteutuksesta. (Maaseutuverkosto 2010, 14.)

Vuosiraportti laaditaan kerran vuodessa, mikäli hanke kestä vuoden tai pidempään. Hankkeen päättyessä toteuttaja kirjoittaa loppuraportin, mikä peilaa toteutunutta toimintaa hankesuunnitelmaan. Hyvässä loppuraportissa analysoidaan hankkeen onnistumista ja mahdollisia kehitystoimenpiteitä. Hanketoimijan käsi-
kirjan mukaan hankkeeseen liittyvät asiakirjat on säilytettävä kymmenen vuotta viimeisen tukierän maksamisen jälkeen. (Maaseutuverkosto 2010, 16.)

Suomen Metsäkeskus on monipuolinen hanketoimija, joka toiminnallaan pyrkii parantamaan maaseudun elinkeinotoimintaa, metsien monipuolista käyttöä sekä luonnon monimuotoisuutta. Toimintakaudella 2007 – 2013 Metsäkeskus toteutti muun muassa useita erilaisia koulutushankkeita, pyrki kehittämään metsätilojen omistajarakennetta sekä etsi uusia toimintamalleja suometsien hoitoon. Tässä opinnäytetyössä käytetyt hankkeet ovat pääosin paikallisella tasolla toteutettuja, mutta yhä useammin hankkeet kattavat monen maakunnan alueen.

Metsäkeskuksessa oltiin kiinnostuneita hanketoiminnan toteutumisesta kaudella 2007 – 2013, minkä seurauksena tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraaviksi;

1. Mitä hankkeilla saavutettiin?
2. Mitkä ovat hankkeiden jatkotoimenpiteet? (uusi hanke – vakiintunut toiminta – jatkorahoitus – ei jatkoa)

2 MAASEUDUN KEHITTÄMISEN POLIITTISIA OHJAUSKEINOJA

2.1 Euroopan Unionin maaseudun kehittäminen

Euroopan Unioni on saanut alkunsa 1958, jolloin perustettiin Euroopan talousyhteisö. Yhteisö muuttui Euroopan Unioniksi vuonna 1993 ja Suomi on ollut osana sitä vuoden 1995 alusta. Tämä poliittinen unioni perustuu jäsenvaltioiden vapaaehtoisuuteen ja yhteisiin sopimuksiin. (Euroopan Unioni 2015.)

Hieman yli puolet Euroopan Unionin väestöstä asuu ja työllistyy maaseudulla, lisäksi yli 90 prosenttia alueen pinta-alasta on maaseutualueita. Maaseudun rooli on merkittävä elintarvikkeiden sekä raaka-aineiden tuotannossa. Haasteita maaseudulla asumiseen ja sen kehittämiseen luovat muun muassa kehittymättömät palvelut, keskimääräistä alempi koulutustaso sekä taloudellisten resursien puute. Hyvän infrastruktuurin ja palveluiden ollessa olemassa, monet haluavat asua juuri maaseudulla. (Euroopan Unioni 2008.)

Kestävän kehityksen strategia (Göteborgin strategia) sekä kasvu- ja työllisyysstrategia (Lissabonin strategia) ovat osaltaan vaikuttaneet Euroopan Unionin yhteisen maaseudun kehittämissä politiikan tavoitteisiin ja syntyyn. Maaseudun kehittämistä koskevat Euroopan Unionin strategiset suuntaviivat on asetettu neuvoston päätöksellä 2006/144/EY. Tässä päätöksessä on pyritty johdonmukaisuuteen myös muiden Unionin politiikoiden kanssa. Strategisten suuntaviivojen perusteella määräytyneiden ensisijaisten tavoitteiden toteuttamisen helpottamiseksi perustettiin maaseuturahasto, josta kerrotaan tarkemmin luvussa 3.1. (Euroopan Unioni 2012.)

2.2 Suomen maaseudun kehittämissstrategia

Suomen maaseudun kehittämissstrategiassa ohjelmakaudella 2007–2013 painotettiin maa- ja metsätalouden taloudellista harjoittamista, ekologista kestävyyttä sekä eettisiä toimintatapoja. Lisäksi pyrittiin kehittämään yritystoimintaa maaseudulla sekä vahvistamaan omaehtoista toimintaa paikallisesti. Suomessa ky-

seistä strategiaa toteuttivat Manner-Suomen ja Ahvenanmaan maaseudun kehittämishjelmat. (Maa- ja metsätalousministeriö 2013a.)

Kansallinen maaseudun kehittämisstrategia pohjautui neuvoston asetukseen (EY) N:o 1290/2005 ja neuvoston päätökseen yhteisön strategisista suuntaviivoista maaseudun kehittämistä koskien (2006/144EY) sekä edellä mainittujen muutosasetuksiin (Maa- ja metsätalousministeriö 2013b, 2). Asetuksessa määritellään tarkkaan strategian sisältö ja sen tuli sisältää seuraavaa;

- ”arvio taloudellisesta ja sosiaalisesta tilanteesta, ympäristötilanteesta ja kehitysmahdollisuuksista
- yhteisön strategisten suuntaviivojen mukaisesti yhteisön ja asianomaisen jäsenvaltion yhteistä toimintaa varten valittu strategia
- aihe- ja aluekohtaiset tavoitteet
- luettelo kansallisen strategiasuunnitelman täytäntöön panemiseksi toteutettavista maaseudun kehittämishjelmista ja maaseuturahaston määrärahojen jako kuhunkin ohjelmaan
- keinot, joilla varmistetaan yhteensovittaminen muiden yhteisen maatalouspolitiikan välineiden, EAKR:n, ESR:n, koheesiorahaston, Euroopan kalatalousrahaston ja Euroopan investointipankin kanssa
- tarvittaessa talousarvio lähentymistavoitteen saavuttamiseksi
- kuvaus yksityiskohtaisista säännöistä ja ilmoitus määrästä, joka on varattu kansallisen maaseutuverkoston perustamista varten. Verkosto kokoaa yhteen maaseudun kehittämisen parissa toimivat järjestöt ja viranomaiset” (Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005, 15–16).

Kehittämisstrategian laadintaa varten maa- ja metsätalousministeriö asetti maaseudun kehittämisen strategiaryhmän. Maa- ja metsätalousministeriön eri osastojen lisäksi työryhmään kuuluivat muun muassa sisäasiain- ympäristö- ja valtiovarainministeriöt, maatalouden etujärjestöt sekä tutkimuslaitokset. Vuonna 2005 strategialuonnos oli myös julkisesti nähtävillä muita lausuntoja varten. (Maa- ja metsätalousministeriö 2013b, 2.)

Kansalliseen maaseudun kehittämisstrategiaan sisältyy perusanalyysi, missä kuvataan Suomen maaseudun nykytila. Analyysistä keskeisiksi kehittämistä vaativiksi kohteiksi nousivat muun muassa maatalouden ympäristökuormituksen

vähentäminen, vähäisen maatalousmaan säilyminen sekä maaseudun peruselinkeinojen kehittäminen. Strategiaa täydennettiin ohjelmakauden aikana vastaamaan asetukseen tehtyjä muutoksia ja uusia haasteita. (Maa- ja metsätalousministeriö 2013b, 2–3 .)

Painopistealueiden perusteella kehittämisstrategiaan laadittiin neljä eri toimintalinjaa. Toimintalinja 1 pyrki maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantamiseen. Sen ensisijaisia tavoitteita oli esimerkiksi kehittää päätuotantosuuntien tuottavuutta, monipuolistaa toimintaa, lisätä innovaatioita ja uusien tekniikoiden käyttöönottoa (Maa- ja metsätalousministeriö 2013b, 15–17). Toimintalinjan 2 tavoitteena oli ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen. Tähän pyrittiin muun muassa vähentämällä vesistöihin ja ilmaan kohdistuvaa ympäristökuormitusta, säilyttämällä luonnonmonimuotoisuus sekä ylläpitämällä viljelty maatalousmaisema (Maa- ja metsätalousministeriö 2013b, 17–18). Toimintalinja 3 tavoitteli maaseudun elinkeinoelämän monipuolistamista ja parempaa elämänlaatua hidastamalla väkiluvun vähenemistä, lisäämällä vetovoimaisuutta ja tukemalla työllisyyttä maaseudulla (Maa- ja metsätalousministeriö 2013b, 18–20). Toimintalinja 4 on Leader-toimintatapa, jossa paikalliset Leader-ryhmät toteuttavat linjojen 1-3 toimintatapoja (Maa- ja metsätalousministeriö 2013b, 20–21).

2.3 Metsäohjelmat Suomessa

Suomessa metsäpolitiikkaa on ohjattu erilaisilla ohjelmilla 1960-luvulta lähtien. Vuonna 1961 laadittiin HKNL-ohjelma, mikä oli ensimmäinen varsinainen metsäohjelma. Tämän jälkeen tulivat Teho-ohjelmat vuosina 1962 ja 1964, joita seurasivat kolme Mera-ohjelmaa 1964, 1966 ja 1969. Vuonna 1985 käyttöön tuli Metsä 2000-ohjelma, mikä tarkastettiin 1992. Viimeisenä ennen kansallisia metsäohjelmia käyttöön otettiin ympäristöohjelma vuonna 1994. (Luke 2012.)

Vuonna 1999 valtioneuvosto hyväksyi ensimmäisen Kansallisen metsäohjelman (KMO), joka linjasi tavoitteet, keinot sekä keskeiset periaatteet Suomen metsäpolitiikalle vuoteen 2010 saakka. Ohjelma pohjasi alueellisella tasolla tuotettuihin alueellisiin metsäohjelmiin. Tällä metsäohjelmalla pyrittiin vastaamaan uusiin kansainvälisiin haasteisiin kansallisten tarpeiden ohella. Nähtiin, että uusi-

tuvana luonnonvarana metsä ja kilpailukykyinen metsäklusteri luovat hyvät edellytykset kestäväälle kehitykselle. Kestävä kehitys pyrkii vastaamaan yhteiskunnan tarpeisiin, kuitenkin vähentämättä tulevien sukupolvien mahdollisuuksia. (Maa- ja metsätalousministeriö 1999, 7; Ollonqvist 1998, 11.)

Kansallinen metsäohjelma valmisteltiin avoimesti. Työryhmät koostuivat eri organisaatioiden edustajista. Metsäkeskusten avulla maakunnissa järjestettiin kansalaisfoorumit, joista saadut kannanotot otettiin huomioon ohjelmaa tehtäessä. Lopputuloksena tuotettiin ohjelma, mikä katsoo metsien hoitoa, käyttöä ja suojelua yhtenä laajana kokonaisuutena. Metsäohjelman tavoitteisiin vaikutti vuonna 1998 hyväksytyt valtioneuvoston periaatepäätös ekologisen kestävyysedistämistä. (Maa- ja metsätalousministeriö 1999, 12, 27.)

Tavoitteena oli vuoteen 2010 mennessä kehittää ympäristönhoitoa talousmetsissä. Muita suuria tavoitteita oli muun muassa nostaa kotimaisen ainespuun vuotuista käyttöä 5-10 miljoonalla kuutiometrillä ja energiapuun käyttöä viidellä miljoonalla kuutiometrillä. Myös kotimaisen puuteollisuuden vienti pyrittiin kaksinkertaistamaan sekä metsänhoitoa lisäämään. Tavoitteilla pyrittiin lisäämään metsäalan tulovirtoja ja työllisyyttä. (Maa- ja metsätalousministeriö 1999, 7-8.)

Järjestyksessään toinen Kansallinen metsäohjelma 2015 hyväksyttiin valtioneuvostossa 2008 ja nopean toimintaympäristön muuttumisen vuoksi se tarkastettiin ensimmäisen kerran jo vuonna 2010. Metsäohjelman ensimmäinen kausi päättyi 2015, mutta pidemmän ajan tähtäin ulottuu vuoteen 2020, milloin metsäala pyrkii olemaan edelläkävijä biotaloudessa. Ohjelman päämääränä on myös vahvistaa metsiin perustuvaa liiketoimintaa ja kasvattaa tuotannon arvoa, parantaa metsätalouden kannattavuutta sekä vahvistaa monimuotoisuutta, ympäristöhyötyjä ja hyvinvointivaikutuksia. (Maa- ja metsätalousministeriö 2011, 5.)

Alueellisesta metsäohjelmasta on säädetty valtioneuvoston asetuksella (1234/2010) ja niitä on laadittu vuodesta 1997 lähtien. Ohjelman vaadittu sisältö säädetään tarkasti asetuksessa ja sen tulee pitää sisällään muun muassa yleiskuvaus alueen metsätalouden kehittämistarpeista, tavoitteet monimuotoisuuden

säilyttämiseksi sekä puunkäytön nykytila. Tarkoituksena on sovittaa yhteen alueen taloudelliset, ekologiset sekä sosiaaliset tavoitteet. (Suomen metsäkeskus 2014; Oikeusministeriö 2010.)

Tämän hetkiset alueelliset metsäohjelmat käsittävät aikakauden 2012 – 2015 ja ne pohjautuvat Kansalliseen metsäohjelmaan 2015. Toimintaympäristön muuttuessa ohjelma tarkistetaan tarvittaessa, kuitenkin vähintään viiden vuoden välein. Suomen Metsäkeskuksen alueyksiköt tuottavat alueellisen metsäohjelman omalta alueeltaan yhteistyössä alueellisen metsäneuvoston kanssa. Valtion metsien osalta ohjelman laadinnassa mukana on myös Metsähallitus. (Maa- ja metsätalousministeriö 2012.)

Suomen Metsäkeskuksen Lapin alueyksikkö laati Lapin metsäohjelman Euroopan aluekehitysrahaston osarahoituksen avulla. Lapin metsäkeskuksen alueen suuren pinta-alan vuoksi alue jaettiin seitsemään eri osa-alueeseen. Näiltä alueilta kutsuttiin ohjelman suunnitteluryhmiin edustajia kaikista metsien käyttöön liittyvistä sidosryhmistä. Lapin metsäohjelmassa 2012 – 2015 on esitelty perustiedot koko metsäkeskusaluetta koskien, osa-alueittain jaetut tavoitteet ja nykytilan kuvaukset löytyvät ohjelman liitteistä. Monien muiden ohjelmien ohella Kansallinen metsäohjelma ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma ovat osaltaan vaikuttaneet Lapin metsäohjelman sisältöön ja tavoitteisiin. Alueelliset metsäohjelmat ohjaavat osaltaan alueilla tapahtuvan hanketoiminnan sisältöä alueellisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Suomen metsäkeskuksen alueyksiköt laativat uudet alueelliset metsäohjelmat vuoden 2015 loppuun mennessä. (Suomen metsäkeskus 2012, 4, 6, 25.)

3 MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMA

3.1 Maaseuturahasto

Kehittämishjelmassa pannaan täytäntöön Suomen maaseudun kehittämisstrategian toimenpiteet. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimenpiteet rahoitettiin toimintakaudella 2007 – 2013 kansallisista varoista sekä Euroopan Unionin maaseuturahastosta. Kansallinen osuus koostuu valtion ja kuntien rahoituksesta. Näiden lisäksi käytettiin myös yksityistä rahoitusta. (Maa- ja metsätalousministeriö 2014a.)

Euroopan maaseudun kehittämisen maataloustalousrahasto, eli maaseuturahasto, korvasi 1.1.2007 alkaen aiemmin käytössä olleet EMOTR:n ohjausosaston sekä maataloustukirahasto EMOTR:n tukiosaston. Rahoitus- ja ohjelmointiväline uudistettiin helpottamaan Euroopan Unionin maaseudun kehittämispolitiikan (2007 – 2013) hallintoa, valvontaa sekä täytäntöönpanoa. Rahasto perustuu asetukseen (EY) N:o 1290/2005. (Euroopan unioni 2012.)

Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston arvioidut määrärahat vuosille 2007 – 2013 olivat 96,319 miljardia euroa, mistä Suomelle osoitettiin yhteensä 2 155 miljoonaa euroa. Suomen maaseudun kehittämisstrategian mukaan varat jaettiin siten, että Manner-Suomen kehittämisohjelmalle osoitettiin varoista 2 137 miljoonaa euroa. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman arvioidut kokonaiskustannukset olivat 7 899 miljoonaa euroa, kun otetaan huomioon julkinen (6 766 milj. euroa) ja yksityinen rahoitus (1 133 milj. euroa). Kansallisten tukien ja maaseuturahaston maksajavirastona Suomessa toimii Maaseutuvirasto (Mavi). (Maaseutuvirasto 2015; Maa- ja metsätalousministeriö 2014a.)

Jäsenvaltioiden ja komission tehtävänä on varmistaa, että maksettava tuki on tavoitteiden mukaista. Maaseudun kehittämistuen tavoitteena on rakenneuudistukseen, kehittämiseen ja innovaatioihin myönnettävän rahoituksen avulla parantaa maa- ja metsätalouden kilpailukykyä, ympäristön ja maaseudun tilan parantaminen sekä maaseutualueiden elämänlaadun parantaminen ja elinkei-

noelämän monipuolistaminen. Tavoitteiden täytäntöönpano tapahtuu neljän eri toimintalinjan avulla, mistä kerrotaan tarkemmin luvussa 3.3. (Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005 2:4 §; Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005 3:5.2 §.)

3.2 Toimintakausi 2007 – 2013

Yhteistä kehittämisohjelmaa varten vuonna 2005 alueelliset työvoima- ja elinkeinokeskukset tuottivat alueelliset maaseudun kehittämissuunnitelmat. Vuoden 2006 aikana TE-keskukset ja työryhmät täydensivät alueellisia suunnitelmia lopputuloksenaan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma. (Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 69.)

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa analysoidaan muun muassa maaseudun vahvuuksia ja heikkouksia, perustellaan valittuja strategioita sekä kuvaillaan tarkkaan valittujen toimintalinjojen toimenpiteet. Lisäksi siihen on laadittu tarkka rahoitussuunnitelma sekä täytäntöönpanoa edellyttävät säännöt yksityiskohtaisesti. Kehittämisohjelman vaadittava sisältö on tarkkaan määritelty asetuksen (EY) N:o 1698/2005, 16 artiklassa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 2; Neuvoston asetus (EY) N:o 1698/2005 1:16 §)

Rahoituksellisesti toimintalinjojen suurin painotus oli ympäristön ja maaseudun tilan parantamisella (Toimintalinja 2), jonka rahoitusosuus sai olla enintään 76 prosenttia maaseuturahaston rahoituksesta. Vähintään 11 prosenttia maaseuturahaston rahoituksesta osoitettiin maa- ja metsätalouden kilpailukyvyn parantamiseen (Toimintalinja 1) sekä vähintään saman verran maaseudun elinkeinon elämän monipuolistamiseen ja maaseutualueiden elämänlaadun parantamiseen (Toimintalinja 3). Leader-toimintatapaa (Toimintalinja 4), sovellettiin kaikkiin yllämainittuihin ja sen rahoitusosuus tuli olla vähintään viisi prosenttia. (Maa- ja metsätalousministeriö 2013c; Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 53–54.)

3.3 Toimintalinjat

Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimintalinjat perustuvat Euroopan Unionin linjauksiin maaseudun kehittämisen strategisista suuntaviivoista. Toimintalinjojen kehittämistoimenpiteissä otettiin huomioon alueelliset erot vahvuuksien, mahdollisuuksien, heikkouksien sekä uhkien välillä. (Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 53–54.)

Ensimmäisen toimintalinjan metsätalouteen liittyviä ensisijaisia tavoitteita olivat maatalouden päätuotantosuurten ja kilpailukyvyn kehittäminen, maatalouden muotojen ja toiminnan monipuolistaminen, puuenergiamuotojen tuotannon kehitys ja innovaatiot sekä metsänomistajien tietojen ja taitojen parantaminen. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi käytössä oli kuusi erilaista toimenpidettä. Tässä opinnäytetyössä käsitellään hankkeita, joiden toimenpiteet ovat ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (toimenpidekoodi 111) sekä yhteistyö maatalouden, elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien sekä tekniikoiden kehittämiseksi (toimenpidekoodi 124). (Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 59.)

Maa- ja metsätaloussympäristöjen luonnon monimuotoisuuden säilyminen, maaperään, pinta- ja pohjavesiin sekä ilmaan kohdistuvien ympäristökuormitusten vähentäminen, bioenergian edistäminen sekä maatalousmaiseman säilyttäminen olivat toisen toimintalinjan tavoitteita. Erityinen painotus oli Natura 2000 -verkoston säilyttämisellä. Luonnon monimuotoisuuden edistämistä metsäalueilla rahoitettiin ohjelman ulkopuolella kansallisin varoin. Työssäni ei käsitellä tämän toimintalinjan hankkeita. (Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 60.)

Ensimmäinen ja toinen toimintalinja osaltaan edistivät kilpailukykyisen maaseudun kehittämistä. Kolmannessa toimintalinjassa ensisijaisina tavoitteina oli muun muassa pois muuton vähentäminen maalta sekä työllisyyden lisääminen ja maaseudun vetovoiman parantaminen asuinympäristönä. Toimintalinjalla oli seitsemän eri toimenpidettä, mistä Suomen Metsäkeskus toteutti ohjelmakaudella kolmea. Näitä toimenpiteitä olivat tuki yrityksen parantamiseen ja kehittämiseen (toimenpidekoodi 312), elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspal-

velut (toimenpidekoodi 321) sekä koulutus ja tiedotus (toimenpidekoodi 331). (Maa- ja metsätalousministeriö 2014b, 60–61.)

Leader-toimintatavassa päätäntävaltaa annetaan paikallisille kehittämissyhteisöille, jotka valitsevat itsenäisesti toteuttamansa hankkeet. Kehittämissyhteisöjen toimintaa rahoitetaan maaseuturahaston myöntämän tuen lisäksi myös kuntien ja kaupunkien rahoituksella. Lisäksi yksityisellä rahoituksella ja talkootyöllä on suuri merkitys tässä menetelmässä. Tämän toimintalinjan tuloksia ei tarkastella opinnäytetyössäni. (Maa- ja metsätalousministeriö, 2014c.)

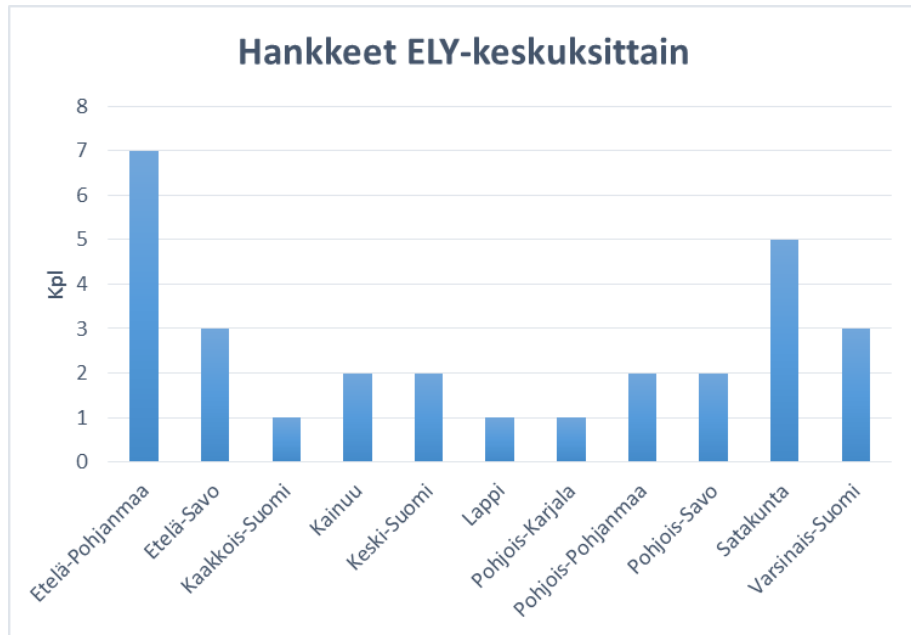
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Aineisto

Tutkimuksessa analysoitiin Suomen Metsäkeskuksen hallinnoimia maaseuturahaston rahoittamia hankkeita toimintakaudella 2007–2013 lukuun ottamatta bioenergiահankkeita. Aineistoon lukeutuvat hankkeet löytyivät maaseutuviraston ylläpitämästä hankerekisteristä. Hankerekisteristä etsittiin sanahauulla ”Suomen Metsäkeskus” kaikki hankkeet, missä Metsäkeskus oli ollut mukana. Saadulta hankelistalta poistettiin bioenergiահankkeet, muiden toimijoiden hallinnoimat hankkeet sekä leader-toimintamenetelmällä toteutetut hankkeet. Tällä tavoin tehdyn rajauksen jälkeen hankkeita jäi jäljelle 40 kappaletta kattaen koko Manner-Suomen. Hankkeet jakautuivat kolmentoista alueellisen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen, eli ELY-keskuksen, alueelle.

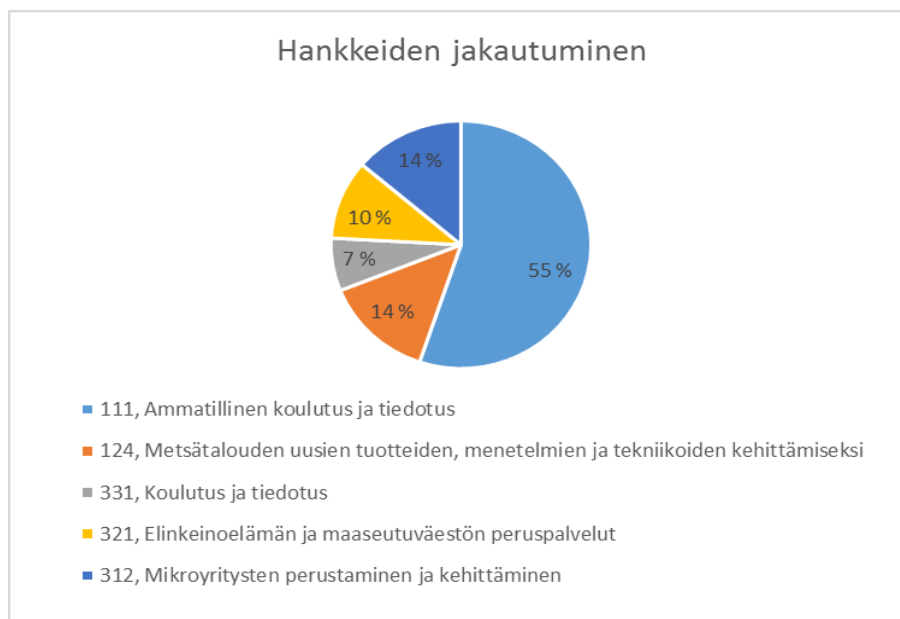
Tutkimuksen toteuttamista varten kerättiin mukana olevien hankkeiden hanke-suunnitelma, loppuraportti sekä indikaattorilomake. Aineiston kerääminen aloitettiin syksyllä 2014, milloin osa hankkeista oli vielä kesken. Yhteydenotot alueellisiin metsäkeskuksiin tapahtui ensisijaisesti sähköpostilla, minkä jälkeen puhelimitse, ellei raporteja kuulunut.

Lopullisen aineiston kokoamista hidasti kauden hanketoiminnan jatkuminen vuoden 2015 maaliskuulle asti sekä hanketoimijoiden huono vastausinnostus. Sähköposteista ja soitoista huolimatta Hämeen ja Pirkanmaan ELY-keskusten aluilta ei saatu metsäkeskukselta lainkaan vastauksia, minkä vuoksi nämä jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle. Edellä mainittujen lisäksi kolme hanketta jätettiin pois asiakirjojen puutteen vuoksi. Näin ollen lopullinen tutkimusaineisto koostui 29 hankkeesta, mitkä jakautuivat yhdentoista alueellisen ELY-keskuksen välille. Kuvio 1. kertoo aineistona käytettyjen hankkeiden määrän ELY-keskuksittain.

Kuvio 1. Hankkeiden jakautuminen ELY-keskuksittain

Tutkimuksessa käytetyt hankkeet jakoutuivat kahteen eri toimintalinjaan ja viiteen eri toimenpiteeseen. Toimintalinjan 1 hankkeita oli kaiken kaikkiaan 20 kappaletta, joista 16 toteutti toimenpidettä 111 ja neljä toteutti toimenpidettä 124. Toimintalinjaa 3 toteutettiin yhdeksässä eri hankkeessa, mistä kaksi toteutti toimenpidettä 331, kolme toimenpidettä 321 ja neljä toimenpidettä 312. Kuvio 2. tulee ilmi näiden hankkeiden prosentuaalinen jakautuminen toisiinsa nähden.

Kuvio 2. Hankkeiden prosentuaalinen jakautuminen

4.2 Menetelmä

Tutkimuksessa pyrittiin kootun aineiston pohjalta selvittämään Suomen Metsäkeskuksen hallinnoimien hankkeiden saavutuksia sekä hanketoiminnan mahdollisia jatkotoimenpiteitä. Ensimmäisessä tutkimusongelmassa keskityttiin etsimään vastauksia hanketoiminnalla saavutetuista henkilöistä, tuotettujen julkaisujen määrästä, hankkeiden toteutuneista kustannuksista sekä toiminnan luomista uusista työpaikoista. Tutkimuksessa huomioitiin myös kirjallisesti esiintyvät kehitysideoit tulevaisuutta varten. Toinen tutkimusongelma keskittyi tarkastelemaan toteutuneista hankkeista juontuvia mahdollisia jatkotoimia, kuten uusien hankkeiden tarve, hankkeen luoma vakiintunut toiminta ja jatkorahoituksen tarve.

Tutkimuksen toteutuksen suunnittelu aloitettiin tutustumalla huolellisesti koottuun aineistoon. Tämän pohjalta päädyttiin jakamaan aineisto tarkastelua varten ensin toimintalinjoittain, mistä edelleen toimenpiteittäin tulosten analysoinnin helpottamiseksi. Tutkimustuloksia tarkastellaan toimenpiteittäin, toimintalinjoittain sekä lopulta suoritetaan yhteenveto kaikkien aineistoon lukeutuvien hankkeiden saavutuksista. Molempia tutkimuskysymyksiä varten tehtiin omat Excel-taulukot, mihin asetettiin oma sarake kutakin tutkittavaa muuttujaa kohti. Sarakkeet täytettiin hankeasiakirjoista löytyvien tietojen perusteella.

Ensimmäisessä tutkimusongelmassa tarkasteltiin hankkeiden saavutuksia, joten sarakkeet kattoivat saavutetut/koulutetut henkilöt, tilaisuudet, tuotetut julkaisut, luodut työpaikat sekä suunnitellun ja toteutuneen budjetin. Sarakkeita täytettäessä huomattiin, että kohta ”Luodut työpaikat”, oli jokseenkin turha sen jäädessä tyhjäksi lähes jokaisen hankkeen kohdalla.

Toisessa tutkimusongelmassa sarakkeisiin asetettiin kohdat; uusi hanke, vakiintunut toiminta, jatkorahoitus, ei jatkoa, ei selvää. Uudella hankkeella tarkoitetaan hanketoiminnan aikana huomattua tarvetta uudentilaiselle hankkeelle, kun jatkorahoituksella haetaan toteamusta hankkeen jatkon kannattavuudesta nykyisen laisena. Ei selvää -kohdalla tarkoitetaan tässä tilannetta, jossa hankkeen

loppuraportissa ei ole suoraa mainintaa mahdollisesta jatkosta. Myös kohta ”Ei jatkoa” todettiin turhaksi sarakkeen jäädessä tyhjäksi.

5 TULOKSET

5.1 Toimintalinja 1

Toimintalinjalla 1 pyrittiin parantamaan maa- ja metsätalouden kilpailukykyä. Suomen Metsäkeskus toteutti tästä toimintalinjasta kahta eri toimenpidettä, joita olivat ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet (111) sekä yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi (124). Liitteissä 1 ja 2 on nähtävillä tämän toimintalinjan osalta aineistossa mukana olevat hankkeet ja tarkempi taulukointi saavutuksista.

Tulosten (Taulukko 1) mukaan toimintalinjan toteutunut budjetti on ollut hieman pienempi kuin suunniteltu budjetti. Tähän vaikuttaa osaltaan myös hieman vaihtelullinen aineisto. Suunnitellussa budjetissa sarakkeet täyttyivät hankkeiden osalta yhtä lukuun ottamatta, kun toteutuneessa budjetissa sarakkeista täyttyi 17/20. Toimintalinjan yhteenvedon perusteella saavutettu henkilömäärä on lähes 25 000. Loppuraporttien kommentteihin nojaten voidaan kuitenkin olettaa henkilömäärän olevan todellisuudessa suurempi, kun huomioidaan esimerkiksi messuilla tavoitettujen henkilöiden arvioinnin epätarkkuus. Taulukossa 1. näkyviä suuria eroja toimenpiteiden välillä huomioitaessa täytyy muistaa toimenpiteiden jakautuminen (16 kpl/4 kpl).

Taulukko 1. Toimintalinjan 1 saavutukset

	Tutkimusongelma 1				
	Saavutetut/ koulutetut henkilöt, kpl	Tilaisuudet, kpl	Tuotetut julkaisut, kpl	Suunniteltu budjetti, euroa	Toteutunut budjetti, euroa
Yhteensä toimenpide 111	24 564	655	16	3 611 820	3 415 719
Yhteensä toimenpide 124	153	92	0	959 000	739 319
Yhteensä	24 717	747	16	4 570 820	4 155 038

Loppuraporttien kommenttien perusteella kaikki hankkeet olivat pääasiassa onnistuneita ja vastasivat maaseudun kehittämisen erilaisiin tarpeisiin. Tästä kertoo myös hanketoimijoiden kirjallisista kommentteista kerätyt tulokset, joiden

mukaan ”ei jatkoa”-kohta jäi kokonaan tyhjäksi (Taulukko 2.). Tulosten perusteella uusia hankkeita ja sellaisenaan tarpeellisia hankkeita on kymmenen kappaletta. Vakiintunut toiminta tarkoittaa tässä toimintalinjassa toimintaa, joka jatkuu hankkeen päättymisen jälkeen. Tällaisia ovat olleet esimerkiksi Metsä TET-organisaatio, yhteismetsien hallinnon ja toiminnan kehittämisen jatkaminen sekä urakoitsijoiden kouluttaminen erityisesti suometsien hoitoon.

Taulukko 2. Toimintalinjan 1 jatkotoimenpiteet

	Tutkimusongelma 2				
	Uusi hanke	vakiintunut toim.	jatko-rahoitus	ei jatkoa	ei selvää
Yhteensä toimenpide 111	4	2	4	0	6
Yhteensä toimenpide 124	2	2	0	0	0
Yhteensä	6	4	4	0	6

5.2 Toimintalinja 3

Maaseutualueiden elämänlaatu ja maaseudun elinkeinoelämän monipuolistaminen oli toimintalinjan 3 tavoitteena. Suomen Metsäkeskus toteutti tätä linjaa kolmella eri toimenpiteellä, joita olivat; koulutus ja tiedotus (331), elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut (321) sekä mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen (312). Liite 3 esittää tämän toimintalinjan mukana olevat hankkeet sekä hankekohtaisen taulukoinnin tulosten tuottamiseksi.

Tässä toimintalinjassa toteutunut budjetti on vain hieman yli 2,6 miljoonaa euroa, kun suunniteltu budjetti on lähes 3,2 miljoonaa euroa (Taulukko 3). Suunnitellun budjetin osalta tiedot löytyivät kaikkien hankkeiden hankesuunnitelmista, mutta kahdesta hankkeesta jäi loppuraportin puuttumisen myötä toteutunut budjetti pois laskelmista. Suomen Metsäkeskus järjesti tämän toimintalinjan avulla lähes 1 000 tapahtumaa ja saavutti niillä hieman yli 38 500 henkilöä.

Taulukko 3. Toimintalinjan 3 saavutukset

	Tutkimusongelma 1				
	Saavutetut/koulutetut henkilöt, kpl	Tilaisuudet, kpl	Tuotetut julkaisut, kpl	Suunniteltu budjetti, euroa	Toteutunut budjetti, euroa
Yhteensä toimenpide 331	12842	553	5	607 172	488 488
Yhteensä toimenpide 321	4918	227	0	824 300	403 001
Yhteensä toimenpide 312	20748	205	1	1 766 008	1 713 295
Yhteensä toimintalinja 3	38508	985	6	3 197 480	2 604 784

Taulukosta 4. nähdään, että toimintalinjan loppuraporttien perusteella hankkeista ei syntynyt vakiintunutta toimintaa. Kahden hankkeen kohdalla ei ollut suoraan ilmaistu mahdollisia jatkotoimenpiteitä. Sen sijaan ehdotuksia uusista hankkeista kertyi kahdeksan kappaletta, joista lähes kaikki tulivat toimenpiteen ”mikroyritysten perustaminen ja kehittäminen” kautta (Toimenpide 312).

Taulukko 4. Toimintalinjan 3 jatkotoimenpiteet

	Tutkimusongelma 2				
	Uusi hanke	vakiintunut toim.	jatko-rahoitus	ei jatkoa	ei selvää
Yhteensä toimenpide 331	0	0	1	0	0
Yhteensä toimenpide 321	1	0	0	0	2
Yhteensä toimenpide 312	7	0	1	0	0
Yhteensä	8	0	2	0	2

5.3 Toimintalinjojen yhteenveto

Taulukossa 5. tuodaan esille molempien toimintalinjojen yhteissaavutukset. Lopullinen toteutunut budjetti nousi hieman yli 6,7 miljoonaan euroon suunnitellun lähes 7,8 miljoonan euron sijaan. Aineiston perusteella tuotettuja julkaisuja tehtiin 22 kappaletta, joiden lisäksi julkaistiin paljon koulutusmateriaalia. Hankkeille haettiin näkyvyyttä myös lehtiartikkelien ja laajan internet tiedotuksen avulla.

Taulukosta 5. esille nousee myös toimintalinjojen väliset eroavaisuudet rahoituksen ja saavutettujen henkilöiden välillä. Toimintalinja 3 on toiminnallaan tavoittanut enemmän ihmisiä pienemmällä budjetilla.

Taulukko 5. Toimintalinjojen yhteissaavutukset

		Tutkimusongelma 1				
		Saavutetut/ koulutetut henkilöt, kpl	Tilaisuudet, kpl	Tuotetut julkaisut, kpl	Suunniteltu budjetti, euroa	Toteutunut budjetti, euroa
Yhteensä toimintalinja 1		24 717	747	16	4 570 820	4 155 038
Yhteensä toimintalinja 3		38 508	985	6	3 197 480	2 571 973
Yhteensä		63 225	1732	22	7 768 300	6 727 011

Aineistosta nousi selkeästi esille tarve vähintään 20 kappaaleelle hankkeita, joista 14 kappaletta ehdotusten mukaan olisi täysin uudenlaista toimintaa (Taulukko 6.). Etsimällä ja tiedostamalla maaseudun muuttuvat tarpeet voidaan kehittää hanketoiminnan kannattavuutta. Jatkon kannalta epäselväksi jäi kahdeksan kappaletta hankkeista. Taulukon Yhteensä -rivi ei täsmää hankkeiden kokonaismäärään, koska joistain loppuraporteista löytyi ehdotuksia useammalle kuin yhdelle uudelle hankkeelle.

Taulukko 6. Yhteenveto jatkotoimenpiteistä

		Tutkimusongelma 2				
		Uusi hanke	vakiintunut toim.	jatko- rahoitus	ei jatkoa	ei selvää
Yhteensä toimintalinja 1		6	4	4	0	6
Yhteensä toimintalinja 3		8	0	2	0	2
Yhteensä		14	4	6	0	8

5.4 Johtopäätökset

Tutkimuksessa löydettiin vastauksia molempiin asetettuihin tutkimusongelmiin, joiden avulla voidaan todeta hankekauden olleen Suomen Metsäkeskuksen osalta onnistunut. Todettujen tulosten puolesta puhuu myös loppuraporteista

esille nouseva Metsäkeskuksen positiivinen asenne hanketoimintaa ja sen kehittämistä kohtaan.

Suunnitellun ja toteutuneen budjetin välinen ero on melko suuri ja sitä selittää vain pieneltä osin hieman vajaa aineisto. Loppuraporteissa tuli ilmi myös joidenkin rahoituspäätösten viivästyminen. Tämä osaltaan pienentää hankkeen budjettia, ellei sille haeta jatkoaikaa vähintään saman verran kuin on toiminnan aloittamisessa viivästytty. Viivästymisen vuoksi joissain hankkeissa toiminta oli aloitettu niin sanotusti säästöliekillä, jotta tappiot eivät nousisi suuriksi rahoituspäätöksen ollessa kielteinen.

Tuloksia tarkasteltaessa voidaan todeta Suomen Metsäkeskuksen onnistuneen tilaisuuksien järjestämisessä. Toimintakauden aikana järjestettiin tämän aineiston perusteella hieman yli 1 700 tilaisuutta, joilla tavoitettiin kaikkiaan lähes 65 000 ihmistä. Huomioitavaa on, että aineistossa ei ole käsitelty läheskään kaikkia Suomen Metsäkeskuksen hallinnoimia hankkeita, joten voidaan olettaa tilaisuuksia olleen todellisuudessa reilusti enemmän. Käsiteltyjen hankkeiden lisäksi tilaisuuksia on järjestetty bioenergiahankkeissa sekä leader-toiminnassa.

Hankeasiakirjojen ulosanti oli todella vaihtelevaa. Suurimpaan osaan loppuraporteista oli selkeästi panostettu ja ymmärrettävyys oli hyvä. Joidenkin raporttien niin sanottu punainen lanka tuntui olevan hukassa. Näiden raporttien johdosta toisen tutkimusongelman tuloksissa epäselväksi jatkotoiminta jäi kahdeksan hankkeen kohdalla. Lähes kaikkien näiden hankkeiden loppuraporteista löytyy maininta toiminnan onnistumisesta ja tarpeellisuudesta, mutta suora maininta jatkotoimenpiteistä on jäänyt huomiotta.

Aineiston keräämisessä kohtasin ajoittain pieniä ongelmia hankeasiakirjojen tai oikean henkilön ollessa hukassa. Joissain tilanteissa varsinaista halukkuutta asiakirjojen luovuttamiseen ei ollut. Saadut hyvät tulokset kertovat nyt vain osatotuuden yli kymmenen hankkeen jäädessä analyysistä pois aineiston puuttumisen vuoksi. Pääosin vastaanotto opinnäytetyölleni Suomen Metsäkeskuksen hanketoimijoiden keskuudessa oli kuitenkin myönteinen.

Aineistossa olevat hankkeet vaihtelivat toiminnaltaan todella paljon, eivätkä näin ollen ole joka asiassa vertailukelpoisia keskenään. Kehitettävää selvästi on kuitenkin loppuraporttien yhtenäistämässä. Suomen Metsäkeskuksen kannattaisi hanketoiminnan tarkastelun helpottamiseksi luoda oma pohja loppuraporttien laadintaan. Pohjaan olisi hyvä asettaa kysymykset joihin vastataan raportoinnin yhteydessä. Kehitettävää on myös hankeasiakirjojen julkisen saatavuuden parantamisessa.

Todella useasta loppuraportista nousi esiin kehitystarve hankehenkilöstön paremmasta sitouttamisesta työhön sekä toive toiminnan byrokraattisuuden vähentämisestä. Hanketoimijat saattavat muuttua kesken hankkeen, jolloin hankkeelle asetetut aikataulut eivät välttämättä pidä. Uudet toimijat joutuvat käyttämään aikaa toiminnan opetteluun. Lisäksi edeltäjien kokemukset ja tiedot hankkeesta välttämättä siirry sellaisinaan eteenpäin.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi oli monista mutkista huolimatta erittäin mielenkiintoinen ja opettavainen. Perehdyin työn myötä todella hyvin hanketoiminnan periaatteisiin ja sen luomiin mahdollisuuksiin. Viitekehyksen luomista varten luin laajasti maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja metsäpolitiikan eri ohjauskeinoista, joilla vaikutetaan hanketoiminnan tavoitteisiin.

Työn aloittamisen koin vaikeaksi lähtötietojen ollessa tällaisen analyysin tuottamisesta lähes nolla. Myös vähäinen tietopohja Euroopan Unionin vaikutuksista ohjauskeinoihin antoi haasteita työn viemiseksi eteenpäin. Asetukset, säädökset ja näiden useat muutokset hankaloittivat ajankohtaiset tiedon löytämistä.

Keväällä 2014 valittu aineisto vaihtui useasti työn aikana. Tämä johtui suoraan omasta kokemattomuudesta ja epätietoisuudesta eri rahastojen olemassaolosta. Asioiden edettyä opin runsaasti myös muiden rahastojen periaatteista ja huomasin osaavani tarkastella asiakirjoja hieman kriittisemmin.

Kohtasin myös lähes lannistavia vastoinkäymisiä hankeasiakirjojen saatavuudessa. Toistuvista yhteydenotoista huolimatta aineistoon ei saatu kerättyä kaikkia rajaukseen sopivien hankkeiden asiakirjoja. Keväällä 2015 yritin ottaa yhteyttä myös alueellisiin ELY-keskuksiin asiakirjojen saamiseksi. Vastaanottoheidän puoleltaan oli hyvin nihkeä ja puuttuvat asiakirjat jäivät saamatta. Lisäksi osasta työssä mukana olevista hankkeista puuttui joitain indikaattorilomakkeita ja hankesuunnitelmia, joten täysin luotettava analyysi ei mielestäni ole.

Tutustuessani saamaani aineistoon huomasin hanketoiminnan ulottuvan paljon laajemmalle kuin osasin arvata. Toiminnallaan pelkästään Suomen Metsäkeskus on antanut maaseudulle ja metsätalouden kehittymiselle mahdollisuuksia, joita muuten olisi ollut todella hankalaa viedä eteenpäin rahoituksen puutteessa. Kun huomioidaan metsäkeskuksen olevan vain yksi hanketoimija useiden muiden joukossa, ymmärretään tällaisen toiminnan tarpeellisuus myös tulevaisuudessa.

Alkuperäinen ajatus oli tehdä analyysi pienemmällä aluerajauksella, jolloin hankkeita olisi ollut määrällisesti vähemmän. Opinnäytetyön suunnittelu vaiheessa koulun mielipide otettiin huomioon ja hankkeiden määrää lisättiin. Jälkeenpäin ajateltuna tämä ei mielestäni olisi ollut välttämätöntä. Pienemmästä aineistosta olisi voitu suorittaa syvempää analyysia hanketoiminnan hyvistä käytänteistä. Rajausta olisi voinut miettiä myös toimintalinjoittain tai jopa toimenpiteittäin. Näin hankkeet olisivat olleet vertailukelpoisempia toisiinsa nähden, minkä myötä olisi ollut mahdollista tehdä esimerkiksi ehdotuksia hyvien käytänteiden siirtämisestä myös muihin saman toimintalinjan hankkeisiin. Tällaisia suppeammilla rajauksilla suoritettuja analyysejä kannattaa harkita jatkossa opinnäytetyöaiheiksi.

Oma kiinnostukseni projektitoimintaan kasvoi opinnäytetyön teon myötä. Toivon työllistyväni valmistumisen jälkeen hanketoimintaan sen monipuolisuuden ja vaihtelevan toimintaympäristön vuoksi. Uskon tämän prosessin opettaneen minulle hyvät projektinhallinnan perusteet sekä kattavan käsityksen poliittisista ohjauskeinoista.

LÄHTEET

Euroopan Unioni. 2008. Maaseudun kehittämisselitys 2007–2013. Viitattu 11.2.2015
http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_fi.htm.

Euroopan Unioni 2012. Asetus Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta. Viitattu 24.2.2015
http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/general_framework/l60032_fi.htm.

Euroopan Unioni 2015. Perustietoa Euroopan unionista. Viitattu 11.2.2015
http://europa.eu/about-eu/index_fi.htm.

Luke 2012. Kansalliset metsäohjelmat ja muut metsiin liittyvät ohjelmat. Viitattu 28.2.2015
<http://www.metla.fi/metinfo/kestavyys/SF-2.htm>.

Maa- ja metsätalousministeriö 1999. Kansallinen metsäohjelma 2010. MMM:n julkaisuja 2/1999.

Maa- ja metsätalousministeriö 2011. Kansallinen metsäohjelma 2015, Metsäalasta biotalouden vastuullinen edelläkävijä.

Maa- ja metsätalousministeriö 2012. Alueellinen metsäohjelma kokoaa metsäsektorin tavoitteet. Viitattu 28.1.2015
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/metsat/Strategiat_ohjelmat/alueelliset_metsaohjelmat.html.

Maa- ja metsätalousministeriö 2013a. Manner-Suomen maaseudun kehittämisselitys 2007-2013. Viitattu 27.1.2015
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/ohjelmakausi20072013/mannersuomi.html.

Maa- ja metsätalousministeriö 2013b. Suomen maaseudun kehittämisselitys 2007-2013.

Maa- ja metsätalousministeriö 2013c. Suomen maaseudun kehittämisselitys. Viitattu 27.1.2015
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/ohjelmakausi20072013/strategia.html.

Maa- ja metsätalousministeriö 2014a. Ohjelmakausi 2007–2013. Viitattu 11.2.2015
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/ohjelmakausi20072013.html.

Maa- ja metsätalousministeriö 2014b. Manner-Suomen maaseudun kehittämisselitys.

Maa- ja metsätalousministeriö 2014c. Leader-ryhmät. Viitattu 5.5.2015
http://www.mmm.fi/fi/index/etusivu/maaseudun_kehittaminen/leader.html.

Maaseutuverkosto 2010. Hanketoimijan käsikirja.

Maaseutuvirasto 2015. Maksut ja valvonta. Viitattu 27.1.2015
<http://www.mavi.fi/fi/maksut-ja-valvonta/Sivut/default.aspx>.

Neuvoston asetus (EY) N:o 20.9.2005/1698.

Oikeusministeriö 2010. Valtioneuvoston asetus metsien kestävästä hoidosta ja käytöstä 21.12.2010/1234 2 §. Viitattu 28.1.2015
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101234>.

Ollonqvist, P. 1998. Metsäpolitiikka ja sen tekijät. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Suomen metsäkeskus 2014. Alueelliset metsäohjelmat. Viitattu 28.1.2015
<http://www.metsakeskus.fi/alueelliset-metsaohjelmat#.VMjTSE0cSUK>.

Suomen metsäkeskus 2012. Lapin metsäohjelma. Vihanti: Laatupaino Oy

LIITTEET

- Liite 1. Toimenpide 111 hankkeet ja saavutukset
- Liite 2. Toimenpide 124 hankkeet ja saavutukset
- Liite 3. Toimintalinjan 3 hankkeet ja saavutukset

Liite 1 Toimenpide 111 hankkeet ja saavutukset

Tutkimusongelma 1							
Hanke	Alueellinen ELY	Toimenpide	Saavutetut/koulutetut henkilöt, kpl	Tilaisuudet, kpl	Tuotetut julkaisut, kpl	Suunniteltu budjetti, euroa	Toteutunut budjetti, euroa
Metsätilojen tilusjärjestely- ja yhteismetsähanke	Etelä-Pohjanmaa	111	1035	64		360 000	323 600
METSÄNOMISTUS TOIMIVAKSI	Etelä-Pohjanmaa	111	1390	71		280 000	280 000
SUOMETSIEKOKONAISSVALTAINEN KÄSITTELY	Etelä-Pohjanmaa	111		36	2	200 000	178371
NAISMETSÄNOMISTAJIEN KOULUTUSHANKE	Etelä-Pohjanmaa	111	363			222 220	227 296
Perhemetsä 3G-hanke	Etelä-Savo	111	3017	87	3	349 984	353 792
Laatua läheltä-laadukkaan puuraaka-aineen saannin kehittäminen	Etelä-Savo	111	1441	26		146 200	143 826
Perhemetsä 3G-hanke	Kaakkois-Suomi	111	1155	69	4	200 000	147 619
Metsätilojen omistusrakenne, MERA-hanke	Keski-Suomi	111	714	10	2	52 000	52 000
Lapin metsäkoulutus ja -neuvonta	Lappi	111	3950			460 900	338 000
Metsä- ja metsäenergia-ala ammattiksi - tiedonvälityshanke	Pohjois-Karjala	111	2350	42		294 900	
Toimiva metsä (Metsätilusjärjestely- ja yhteismetsähanke)	Pohjois-Pohjanmaa	111	3081	145	5	344 500	344 500
Puu liikkeelle	Pohjois-Savo	111	2306			324 000	707 250
Metsänomistuksen monet mahdollisuudet	Satakunta	111	556	13		67 500	51 622
Metsävaratiedot tehokäyttöön	Satakunta	111	188	10		38 500	27 188
Metsien omistusrakenteen kehittäminen Lounais-Suomessa, esiselvitys	Varsinais-Suomi	111		2		30 000	
Metsätilarakenteen kehittäminen	Varsinais-Suomi	111	3018	80		241 116	240 655
Yhteensä toimenpide 111			24564	655	16	3 611 820	3 415 719

Liite 2 Toimenpide 124 hankkeet ja saavutukset

Tutkimusongelma 1							
Hanke	Alueellinen ELY	Toimenpide	Saavutetut/koulutetut henkilöt, kpl	Tilaisuudet, kpl	Tuotetut julkaisut, kpl	Suunniteltu budjetti, euroa	Toteutunut budjetti, euroa
OMAVALVONNALLA LAATUA JA TEHOA METSÄNHÖITOTÖIHIN: ALAN	Etelä-Pohjanmaa	124		64		600 000	499 583
Suometsät kuntoon Kainuussa 2009-2010	Kainuu	124					203 400
Suometsien hoidon uudet toimintamallit	Keski-Suomi	124	153	6		71 800	36336
INNOMETSÄ - Innovaatioita metsäalan yhteistyöhön yli rajojen	Pohjois-Pohjanmaa	124		22		287 200	
Yhteensä toimenpide 124			153	92		959 000	739 319

Liite 3 Toimintalinjan 3 hankkeet ja saavutukset

Tutkimusongelma 1							
Hanke	ELY-keskus	Toimenpide	Saavutetut/koulutetut henkilöt, kpl	Tilaisuuudet, kpl	Tuotetut julkaisut, kpl	Suunniteltu budjetti, euroa	Toteutunut budjetti, euroa
Nuorten Metsä	Etelä-Savo	331	12842	453		179 000	190 488
Tietoa tienpitoon	Pohjois-Savo	331		100	5	428172	298 000
Yhteensä toimenpide 331			12842	553	5	607 172	488 488
Kainuun yksityistieverkon kehittäminen	Kainuu	321	1100			373 800	
Maaseudun yksityistiet kuntoon, esiselvitys	Satakunta	321				40 500	
Maaseudun yksityistiet kuntoon	Satakunta	321	3818	227		410 000	403 001
Yhteensä toimenpide 321			4918	227		824 300	403 001
PALVELEVAT PUUYRITYKSET	Etelä-Pohjanmaa	312	1848	39		810 089	810 089
METSÄPALVELUYRITTÄJYYS KASVUUN ESISELVITYSHANKE	Etelä-Pohjanmaa	312		11	1	97 600	100 087
Metsäekosysteemipalveluista elinkeinoksi	Satakunta	312				30 000	32 811
Puutuotealan kehittämishanke Varsinais-Suomessa	Varsinais-Suomi	312	18900	155		828 319	770 308
Yhteensä toimenpide 312			20748	205	1	1 766 008	1 713 295